

D. Thomas 1. 2, quæst. 70. Verumtamen non est dubium quin Paulus nomine fructuum opera et actus significaverit. Quod patet imprimis ex contextu; prius enim dixerat carnem et spiritum sibi ipsi adversari; postea vero declarat hanc pugnam esse in actibus et operibus utriusque partis, et ad illam explicandam prius opera carnis recenset, quibus fructus Spiritus opponit; opera autem carnis non sunt habitus, sed actus: fructus ergo Spiritus etiam sunt opera quæ virtute Spiritus in nobis fiunt, cum contra concupiscentias pugnamus. Deinde idem probatur ex vocis metaphora. Fructus enim (ut recte ait D. Thomas) est ultimus effectus qui ex arbore cum utilitate et voluptate percipitur: inde ergo id quod est ultimum in effectibus Spiritus, quodque cum suavitate et utilitate perficitur, est actus ultimus, seu virtutum opera: hæc ergo significavit Paulus nomine fructus. Sicut Christus dixit Matth. 12: *Omnis arbor bona bonos fructus facit. Item: Ex fructibus eorum cognoscetis eos.* Opposuit autem Paulus fructus operibus carnis, quia hæc opera nullum fructum afferunt. Unde ipse ad Rom. 6 peccatores interrogat: *Quem fructum habuistis in his in quibus nunc erubescitis?* Opera autem Spiritus magnum fructum afferunt; unde subdit ibidem Apostolus: *Nunc vero liberati a peccato habetis fructum vestrum in sanctificatione.* Et hinc usus Theologorum obtinuit ut opera bona quæ ab homine justificato fiunt, fructus justitiæ appellentur. Per quam etiam metaphoram significatum est opera carnis esse nostra, opera autem Spiritus esse fructus inhabitantis in nobis Spiritus, vel moventis. Sunt ergo fructus Spiritus actiones honestæ quæ in nobis et a nobis per afflatum Spiritus Sancti fiunt. Nemo autem negat his operibus habitus correspondere, et ita quoad hanc partem nulla superest de re, sed tantum de vocabulo, contentio.

26. — *Utrum hi fructus a virtutibus et donis distinguantur.* — *Opinio affirmans.* — *Vera sententia negans.* — Deinde vero sequitur inquirendum an hi, qui dicuntur fructus Spiritus, sint tales actus, ut quasi novum gradum seu ordinem actuum constituent, distinctum ab actibus virtutum et donorum. Nam Albertus supra indicat fructus esse virtutes distinctas a communibus virtutibus et donis. Verumtamen certissimum est fructus esse eodem actus virtutum vel donorum, quos Paulus per metaphoram dictam fructus appellavit. Ita docent D. Thomas et omnes. Constatque

ex dictis supra de beatitudinibus: nam ratio ibi facta efficaciter idem probat de fructibus; nulla enim ratio cogitari potest ad novum ordinem actuum constituendum, propter quos novi habitus excogitandi sint. Nam quod Albertus ait, fructum significare actum, ut reficit et delectat possessorem secundum spiritualem gustum, non obstat, nam hoc etiam habent actus virtutum et donorum ex genere suo, magis vero vel minus id præstant, juxta gradum suum, et juxta dispositionem operantis. Hinc vero D. Thomas 2. 2, quæst. 157, art. 2, ad 3, dixit beatitudines esse actus virtutum, fructus vero esse delectationes de actibus virtutum. Sed hoc intelligendum est sano modo, nam revera isti actus virtutum sunt propriissimi fructus, et fortasse meliores et utiliores quam delectationes quæ ex illis resultant. Solum ergo quoad metaphoram videntur virtutum actus nomine fructuum significari, quatenus suavitatem secum afferunt; et quia hoc maxime habent in statu virtutis perfectæ, ideo maxime videntur actus perfecti fructus appellari; absolute vero omnes actus justitiæ fructus dici possunt.

27. *Probatum secundo inductione.* — Tandem hoc probatur ex numeratione Pauli, nam charitatem ponit ut primum fructum Spiritus Sancti, per quam certe non intelligit nisi (ut solet) divinum amorem, qui nobis infunditur per Spiritum Sanctum qui datur nobis, et illi adjungit gaudium et pacem, qui sunt actus et effectus ejus. Postea vero ponit fructus virtutum moralium, ut, respectu proximorum, *bonitatem*, id est, beneficentiam, seu liberalitatem, quam etiam vocat *benignitatem*, et *fidem*, utique moralem, sub qua totum fructum justitiæ complectitur. Respectu vero sui, ponit in primis, quoad mala ferenda, *patientiam*, loco fortitudinis, seu totum fructum fortitudinis sub illa complectens, cui adjungit *longanimitatem*, per quam animi constantiam et lenitatem in diuturnis et acerbis malis sustinendis significat. Et his etiam deservit *mansuetudo*, quæ iram moderatur, et ad malorum tolerantiam juvare solet. Quoad operanda bona et frænandas concupiscentias (quod est temperantiæ munus), ponit *modestiam*, *continentiam* et *castitatem*. Et ita omnes hi fructus ad charitatem et tres virtutes morales appetitus pertinent.

28. *Cur fidem, spem et prudentiam inter fructus Apostolus non ponat?* — Fidem autem, spem et prudentiam omisit Paulus, vel quia non assumpsit provinciam numerandi omnes

fructus, vel omnes actus virtutum, sed eos qui operibus carnis frequentius et clarius adversantur, vel quia fides et prudentia non fructificant, nisi media voluntate, spes autem non videtur tam proprie significari per metaphoram fructus. Vel certe fides, quam Paulus narrat, potest ad fidem theologiceam referri, ut D. Thomas etiam docet, et sub longanimitate potest intelligi spes, ut Gabriel exponit, qui etiam sub modestia prudentiam comprehendit: sed est dura et metaphorica expositio, meliusque dicitur virtute comprehendit sub omnibus moralibus fructibus, quia sine prudentia nulli sunt. Atque hæc sufficiunt de numero fructuum, quia (ut dixi) non oportet cogitare tot esse numeratos, quia tot sint, et non plures, vel quia in illo numero singulare aliquid mysterium inveniatur: sed quia illi utiles et sufficientes visi sunt ad oppositionem inter spiritum et carnem explicandam. Atque hæc videntur sufficere præsentis instituto, nam de his singulis inquirere quid sint et quomodo inter se distinguantur, integrum tractatum de Virtutibus in particulari postulabat.

CAPUT XXIII.

UTRUM AD SERVANDA SUPERNATURALIA PRÆCEPTA, QUÆ DE INTERNIS ACTIBUS DATA SUNT, VEL AD NON PECCANDUM CONTRA ILLA, SIT GRATIA NECESSARIA?

1. *In quo sensu quæstio excitetur.* — Hactenus dictum est de necessitate gratiæ ad efficiendos supernaturales actus, abstracto a ratione præcepti; nunc superest breviter dicendum de observantia præceptorum supernaturalium, et quoniam de interioribus et exterioribus actibus dantur, de quibus diversa est ratio, ideo de illis sigillatim dicemus. Potest deinde tractari quæstio vel de tota collectione supernaturalium præceptorum, vel etiam de singulis pro quocumque tempore obligantibus; nos autem hunc posteriorem sensum intendimus. Nam in priori a fortiori definita est quæstio ex his quæ de observatione præceptorum naturalium superiori libro diximus; præterquam quod ex definitione quæstionis in posteriori sensu, in priori etiam resoluta manebit, ut in fine capituli uno verbo expediemus.

2. *Error Pelagii refellitur.* — In hoc ergo puncto iterum occurrit error Pelagii, qui indistincte asseruit omnia et singula præcepta posse sine gratia impleri, ut copiose in prole-

gomeno tertio dictum est. Ut autem in hoc puncto distinctius procedamus, et in illo error Pelagii melius intelligatur, adverte duobus modis posse præceptum aliquod dici supernaturale, scilicet, vel quia datur de actu supernaturali, vel quia præter ordinem naturæ datur. Quod potest contingere duobus modis, scilicet, vel quia datur ex aliqua suppositione supernaturali, vel quia est positivum, immediate a Deo ipso positum, ex sola sua libera voluntate nobis revelata. Priori modo potest dici præceptum supernaturale quoad substantiam, posteriori autem quoad modum. Qui modus magis in præceptis de actibus externis quam de internis locum habet, ut capite sequenti dicam. Ex his autem duobus modis præceptorum supernaturalium Pelagius certe non admitteret priorem; quia supernaturales actus non agnovit; ablata autem materia aufertur præceptum. Quocirca non videtur composuisse (ut sic dicam) tale supernaturale præceptum cum observatione illius per solas vires liberi arbitrii, quia fuisset hæc aperta contradictio, nimirum, admittere verum supernaturale præceptum ex parte actus, et nihilominus dicere posse per vires naturales servari. Sed erravit negando data esse vel dari posse hominibus talia præcepta supernaturalia; fortasse enim credidit non posse dari præcepta de talibus actibus; vel quia nullo modo possunt a nobis fieri, vel quia non possent esse liberi. Admisit autem Pelagius præcepta supernaturalia posteriori modo, illa tamen dicebat posse impleri per vires naturæ; ut, verbi gratia, præceptum fidei dici potest supernaturale, quia supponit revelationem supernaturalem, qua posita resultat obligatio credendi; nihilominus tamen aiebat hanc obligationem solum esse de fide quadam naturali, quam homo potest per vires liberi arbitrii adhibere, et ita dicebat hoc præceptum posse impleri per vires naturæ. Et idem diceret de præcepto charitatis et spei, quæ maxime de actibus internis dantur. Et in hoc etiam ducebatur Pelagius illo fundamento, quod Deus non præcipit impossibilia, et ideo licet hæc præcepta sint quoad modum supernaturalia, quia aliquid supra naturam supponunt, nihilominus de illa materia solum potest dari præceptum, quod per liberum arbitrium possit impleri.

3. *Secunda opinio docens hoc præceptum quoad substantiam sine gratia impleri.* — Secundo, referenda est aliquorum theologorum opinio, qui, supposita distinctione duplicis observantiæ supernaturalis præcepti, quoad subs-

tantiam et quoad modum, dicunt supernaturale præceptum quoad suam substantiam posse impleri per vires liberi arbitrii, absque auxilio gratiæ, non tamen posse impleri quoad modum. Ita docet Cajet. 1. 2, quæst. 109, art. 4, ubi etiam D. Thomas videtur idem docere de homine in statu naturæ integræ, licet in statu naturæ corruptæ id non admittat. Sed D. Thomas in alio sensu longe diverso locutus est, ut postea declarabo. Cajetanus itaque in omnibus præceptis etiam fidei, spei et eharitatis distinctionem illam locum habere vult. Unde videtur fundari in hoc, quod actus præcepti per has leges non sunt quoad substantiam supernaturales, sed tantum quoad modum. Nam hinc sequitur actus mandatos his præceptis posse fieri sine gratia quoad substantiam eorum, licet quoad modum supernaturalem non possint sine gratia fieri; ergo eadem ratione possunt impleri præcepta illa quoad substantiam sine gratia, licet non quoad modum.

4. *Alia Cajetani distinctio de observatione et non transgressione.* — Aliam etiam distinctionem adhibet idem Cajetanus eadem quæstione, articulo octavo, inter observare vel non transgredi præceptum, dicitque non posse hominem implere præcepta hujusmodi sine gratia, utique quoad modum eorum; posse autem non transgredi illa, id est, non peccare contra illa, per solas vires liberi arbitrii sine gratia. Ratio hujus posterioris partis (nam de prima nullum est dubium, ut dicemus) est, quia si homo caret viribus et auxiliis gratiæ, non potest implere supernaturalia præcepta: ergo eo ipso non potest contra illa peccare, quia nemo potest peccare in eo quod vitare non potest; ergo non eget gratia ad non peccandum contra talia præcepta: imo ex carentia præcepti necessario sequitur non violatio præcepti. Confirmat hoc tacite Cajetanus ex doctrina D. Thomæ in illo articulo. Docet enim ibi Doctor Sanctus potuisse hominem in statu integræ naturæ non transgredi, nec peccare contra quæcumque præcepta, etiamsi gratia careret, nihilque distinguit inter præcepta supernaturalia et naturalia: ergo supponit ad non peccandum contra supernaturalia præcepta, non esse necessariam gratiam.

5. *Tertia opinio distinguens inter præcepta affirmativa et negativa.* — *Probat.* — Alii denique distinguunt inter præcepta affirmativa et negativa, dicuntque, ad servanda vel non violanda affirmativa præcepta supernaturalia, esse gratiam necessariam; ad imple-

dum autem vel non transgrediendum præceptum negativum, non esse gratiam necessariam. Ratio hujus partis est, quia præceptum negativum servatur per solam omissionem, quæ in negatione vel privatione consistit, sola autem carentia actus sine gratia haberi potest. Tum quia non est aliquid supernaturale, quia actus prohibitus per negativum præceptum non est bonus, sed malus, et ideo est maxime naturalis, et proprius liberi arbitrii defectibilis: ergo multo magis carentia talis actus est naturalis: ergo potest per liberum arbitrium haberi. Tum etiam quia ommissio consistit in non agendo; ad non agendum autem non est necessarium auxilium Dei, quia auxilium est ad aliquid agendum, ergo.

6. *Confirmatur ex Rubionis dicto.* — Imo ob hanc rationem dixit Gulielmus de Rubione, neque generalem Dei concursus esse necessarium ad servandum præceptum negativum, quodcumque illud sit, quia concursus est necessarius ad agendum, non ad non agendum. Quod si quis dicat, licet non agere non requirat auxilium, vel concursus, tamen velle non agere non fieri sine Deo, et hoc esse necessarium ad servandum præceptum negativum: contra hoc est, tum quod voluntas potest suspendere actum pro sua libertate sine actu positivo volendi, et hoc satis est ad non peccandum contra præceptum negativum; tum quia etiamsi esset necessaria illa voluntas, non esset ad illam necessaria gratia, quia est de objecto possibili per solas vires liberi arbitrii; ergo potest haberi per easdem vires. Et patet a fortiori, nam etiam ommissio actus supernaturalis potest esse voluntaria positive per voluntatem mere naturalem factam per solas vires liberi arbitrii cum concursu generali; ergo multo magis voluntas non agendi quæcumque actum naturalem haberi poterit naturaliter per solas vires voluntatis.

7. *Assertio prima de fide.* — *Ad implendum hoc præceptum de interno actu opus est gratia.* — Nihilominus dico primo: ad implendum quodcumque præceptum supernaturale de interno actu, est necessaria divina gratia. Hanc assertionem absolute positam, censeo esse certam, secundum doctrinam fidei, quod sic declaro. Nam in illa supponimus dari aliqua præcepta de actibus internis simpliciter supernaturalia, quod secundum fidem negari non potest, ut in libro ultimo de Legibus tractando de lege gratiæ late ostensum est, et nunc breviter patet. Nam diligere Deum actus internus est, et si sit super omnia ex toto corde, ac de-

nique prout ad salutem necessarium est, supernaturalis est, ut supra est de fide ostensum: sed de hoc actu est datum præceptum in Scriptura expressum, ut constat; ergo. Idem argumentum de præcepto fidei et spei fieri potest; nam in actibus internis consistunt, et prout necessarii sunt ad salutem, supernaturales sunt, et sine gratia fieri non possunt. At de illis, ut ad salutem sunt necessarii, data sunt præcepta divina, ut est etiam in fide per se notum; ergo talia præcepta data sunt de illis actibus, ut supernaturales sunt; ergo talia præcepta sunt supernaturalia simpliciter, id est, ex parte materiæ et rei quam præcipiunt. Hinc ergo concluditur assertio, quia præceptum affirmativum non servatur, nisi fiat id quod præceptum est: ergo talia præcepta non servantur, nisi fiant illi actus, ut supernaturales sunt, quia ut sic præcipiuntur: at vero actus supernaturalis, quatenus supernaturalis est, non potest fieri sine gratia: ergo, absolute loquendo, non possunt talia præcepta servari sine gratia.

8. *Quodlibet præceptum et quilibet ejus actus eget gratia Dei.* — Atque hæc ratio concludit non solum de collectione talium præceptorum, sed etiam de singulis, neque solum de singulis præceptis secundum totam uniuscujusque latitudinem, sed etiam secundum quamlibet partem ejus, id est, quoad singulos actus ejus. Primum patet, quia non sola collectio illorum præceptorum superat vires naturæ, sed etiam unumquodque, quia unumquodque datur de suo actu, ut supernaturalis est, ut ratio facta ostendit, quia datur de illo prout fieri debet sicut ad salutem oportet. Et inde concluditur altera pars, nam sub præcepto fidei, verbi gratia, continetur præceptum credendi omnia et singula mysteria revelata, et ad credendum proposita. Unde non tantum præcipitur unus actus credendi, sed etiam multitudo actuum, qui ad varia mysteria terminantur, ut ad credendum Deum esse Trinum et Unum, et Christum esse Deum, hominem, etc. Dicimus ergo non solum esse necessariam gratiam ad credendum hæc omnia, non errando, nec dubitando de aliquo, quando sunt sufficienter proposita, sed etiam esse necessariam ad implendum illud præceptum circa singulos actus, vel etiam circa unum mysterium, si illud tantum proponatur. Probat eadem ratione, quia illud præceptum in singulis suis partibus vel actibus est supernaturale: ergo nec in totum, nec ex parte impleri potest, sine gratia. Idem argumentum

fieri potest de spe, ut circa Deum vel res alias versari potest, et de præcepto charitatis, ut Deum et proximum comprehendit. Confirmari potest ex quodam principio fidei supra posito, gratiam esse necessariam ad singulos actus bonos, et ad vitam æternam de se conferentes: nam quilibet actus observandi præceptum aliquod supernaturale, est actus pietatis, et de se conferens ad salutem æternam: ergo ad illum præstandum est gratia necessaria.

9. Unde ad hoc confirmandum afferri possunt ordinaria testimonia, quibus definitur non posse nos complere divina mandata sine gratia, ut traditur in Concilio Milevitano, cap. 5. Id enim maxime verum habet de mandatis supernaturalibus, et in universum de omni observatione quæ confert ad vitam æternam: qualis per se et ex suo genere est obedientia cujuscumque præcepti supernaturalis, etiam in singulis actibus præceptis, juxta doctrinam Concilii Araus., c. 9, 20 et 25; Cœlestini, ep. 1 ad Episc. Galliæ, cap. 8 et 9; Augustini, de Natur. et grat., c. 26; de Grat. et lib. arb., c. 18 et 28; lib. 2 de Peccator. Merit., c. 5; de Spir. et litter., cap. 14, et lib. 1 de Gratia Christi, c. 15.

10. *Actus aptus ad præceptum adimplendum gratiam postulat.* — Potestque hæc assertio extendi non solum ad actum quo in effectu impletur præceptum, sed etiam quo aptum est impleri, quantum est ex vi actus. Præceptum enim affirmativum non obligat semper, sed pro temporibus definitis vel necessariis, ideoque actus ejus, licet possit quolibet tempore exerceri, per illum tamen non proprie impletur præceptum, nisi quando fit eo tempore pro quo obligat præceptum; nihilominus tamen, quia actus, etiam extra illam occasionem factus, est ejusdem rationis, et de se aptus ad implendum supernaturale præceptum, si eo tempore obligaret, ideo ad omnes similes actus talis præcepti est gratia necessaria. Et simili modo, quamvis homo non teneatur explicite credere omnia quæ revelata sunt, vel quoad actualem cognitionem et usum seu exercitium, vel quoad supernaturalem modum credendi, sed ad salutem satis sit supernaturaliter credere et explicite ea quæ ut sic credenda proposita et præcepta sunt, nihilominus si quis voluntarie exercere velit fidem circa alias materias, ut id faciat per actum de se sufficientem ad implendum supernaturale præceptum, si datum esset de tali materia, necessaria est gratia propter rationem factam.

11. *Assertio secunda.* — *Ad servanda hæc præcepta et quoad modum et quoad substantiam, requiritur gratia.* — Secundo, dicendum est non solum esse necessariam gratiam ad servanda hæc præcepta quoad modum operum, sed etiam quoad substantiam eorum. Assertio hæc in sententia nostra, quod actus isti de quibus dantur hæc præcepta supernaturales quoad substantiam sint, per se evidens est. Quia actus isti quoad substantiam suam non possunt fieri sine gratia, cum substantia ipsa supernaturalis sit; sed præcepta hæc dantur de his actibus: ergo non possunt quoad substantiam impleri sine gratia. Patet consequentia, quia tunc præceptum quoad substantiam impletur, quando actus præceptus quoad substantiam fit. Verumtamen, abstrahendo etiam ab illa opinione, procedit et omnino vera est assertio posita. Quia licet actus ipsi, secundum se spectati, essent quoad substantiam naturales, et supernaturales quoad modum, nihilominus relati ad præceptum, modus ille est de substantia talis præcepti; quia præcipit actum sub tali modo, ut probatum est, quia præcipit actum, ut necessarium ad salutem, ac proinde ut fieri oportet ad justitiam; ut sic autem necessario modum illum requirit. Ergo substantialis materia illius præcepti includit modum illum: ergo qui non facit actum tali modo, non implet substantiam præcepti. At vero ut fiat actus sub tali modo, necessaria est gratia. Ergo ad implendum tale præceptum necessaria est gratia.

12. *Impugnatur primo Cajetanus in num. 3 citatus.* — Quocirca si Cajetanus, asserens posse impleri hæc præcepta quoad substantiam tantum sine gratia, id dixit quia credidit modum illum supernaturalem non solum esse extra substantiam actus, sed etiam non cadere sub præceptum, vel quia pendet ex solo Deo, vel quia solum requiritur ad fructum operis, non vero ad observationem præcepti; si (inquam) Cajetanus ita sensit, et supponit unum falsum et supra improbatum, et addit aliud multo magis falsum, quia certissimum est præcipi nobis actus supernaturales, ut supernaturales sunt: ergo præcipitur modus supernaturalis, sive ille sit de substantia actus, sive non. Antecedens patet; tum ratione facta, quia præcipiuntur nobis hi actus quatenus ad salutem necessarii sunt; tum etiam inductione, quia præcipitur nobis dilectio charitatis super omnia, et fides Christiana, et Catholica, etc.

13. *Impugnatur secundo.* — Si vero Cajetanus, supposita priori sententia, quod modus sit extra substantiam operis, solum dicere voluit

posse fieri actus præceptos quoad substantiam operum sine gratia, sic immerito et valde improprie dicit per illos actus servari præcepta quoad substantiam, quidquid sit de effectione actus. Nam qui facit actum quò non implet præceptum, non potest dici facere præceptum quoad substantiam operis, ut qui exterius orat sine attentione, non implet præceptum orandi, etiam quoad substantiam ejus, quia in illo præcepto substantialiter includitur attentio, etiam si illa non sit de substantia externæ orationis. Unde D. Thomas, quoties illa distinctione utitur, loquitur de modo qui non solum non sit de essentia actus, sed etiam non cadat sub præceptum, qualis est modus operandi ex charitate, ut videre licet in dicta quæst. 109, art. 4, ubi aperte supponit eum qui implet præceptum, saltem quoad substantiam ejus, non peccare contra illud. Et idem aperte docet eadem 1. 2, quæst. 100, art. 8 et 9.

14. *Impugnatur tertio idem Cajetanus.* — Præterea, ultra improprium loquendi modum, falsum esse existimo dicere posse hominem lapsus solis viribus liberi arbitrii facere omnia quæ supernaturaliter præcepta sunt, etiam sine modo supernaturali, vel (ut sic dicam) quoad materiale substantiam actuum, qualiscumque illa esse fingatur. Nam licet ad credendum, naturali et acquisita fide, aliqua revelata, non sit gratia necessaria, ad credendum tamen omnia quæ revelata sunt sine errore, non sufficit homo destitutus omni auxilio gratiæ, quocumque modo illa omnia credantur, ut supra ostendi. Eademque ratio est de omnibus præceptis spei, et multo magis charitatis, quia eo etiam modo quo hæc possunt per actus acquisitos fieri, major difficultas est in illis omnibus exequendis, quam in servandis præceptis mere naturalibus. Si ergo hæc omnia non possunt fieri sine gratia, multo minus illa, ut jam iterum in superioribus dixi. Igitur servare præceptum supernaturale sine gratia nullo modo contingit, neque in toto, neque in parte; facere autem aliquem actum similem actui præcepto, vel in materia, vel in genere actus, contingere quidem potest in una vel alia parte materiæ supernaturalium præceptorum alicujus virtutis, non tamen in tota collectione, ut ostensum est.

15. *Tertia assertio.* — *Ad vitandam culpam contra præceptum supernaturale affirmativum, gratia requiritur.* — Dico tertio: non solum non potest impleri affirmativum præceptum supernaturale sine gratia, verum etiam nec vitari culpa illi contraria, si revera præceptum

obliget. Hæc assertio est expressa D. Thom. 1. 2, q. 63, art. 2, ad 2, ubi ait non posse hominem sine gratia vitare peccata quæ directe opponuntur virtutibus theologicis. Et quoad peccata contraria præceptis affirmativis, est profecto evidens ex dictis, nec potuit ab ea dissentire Cajetanus, nisi in modo loquendi. Probatur, quia pro tempore pro quo præceptum affirmativum obligat, non potest peccatum contra illud vitari, nisi faciendo actum præceptum: sed hic actus non potest fieri sine gratia; ergo neque peccatum contra tale præceptum obligans potest vitari sine gratia. Major patet, quia peccatum contra præceptum non vitatur nisi faciendo quod præceptum jubet. Item facere quod præceptum jubet, vel non facere, immediate opponuntur; ergo etiam observatio et transgressio præcepti sunt immediate opposita, quia transgressio hæc in sola omissione consummatur: ergo gratia quæ requiritur ad observandum præceptum, etiam ad non transgrediendum illud necessaria est. Denique Concilia et Patres nihil inter hæc distinguunt, sed pari modo ad non peccandum contra præceptum, et ad implendum illud gratiam requirunt.

16. — *Limitatur et explicatur assertio.* — Dixi autem, *Si revera præceptum obliget*, quia pro eo tempore pro quo præceptum non obligat, poterit quis non peccare contra illud sine speciali gratiæ auxilio, quia tunc ad non peccandum nihil oportet facere. Pro tunc vero non impletur proprie præceptum, etiamsi actus ejus fiat, et ideo licet necessaria sit gratia ad illum actum, non est propter præcepti obligationem, sed quia actus ex se illum requirit, etiamsi non præciperetur. Loquendum ergo est de non transgressione præcepti pro illo tempore pro quo obligat. Et eadem ratione auferenda est omnis excusatio obligationis, quia si intercedat excusatio, eo ipso non peccatur, imo neque pro tunc peccari potest contra tale præceptum, et ideo tunc non erit necessaria gratia ad non peccandum contra illud. Si enim homo invincibiliter ignoret præceptum, vel naturaliter non advertat, vel dormiat, aut alio simili modo sit impotens ad præceptum implendum, jam pro tunc cessat obligatio ejus; cessante autem obligatione, cessat possibilitas peccandi.

17. *Quo sensu verum dicat Cajetanus in num. 4 adductus.* — Et similis est casus in quo Cajetanus fingit posse hominem vitare peccatum sine gratia, si denegetur illi gratia necessaria ad faciendum actum præceptum; tunc

enim consequenter etiam cessat obligatio præcepti, quia non potest esse de re impossibili, manente impossibilitate. Doctrina vero Conciliorum et moralis supponit hominem habere omnia requisita ut possit obligari præcepto, et quod actu obligetur sine excusatione, ac denique quod sit moraliter potens operari et non operari actum præceptum. Et ita manifestum est non dari medium inter servare vel transgredi affirmativum præceptum, ideoque gratiam necessariam ad implendum præceptum, esse æque necessariam ad non peccandum contra illud. Addo vero quod, licet supposita impotentia vel alia excusatione, non sit alia gratia necessaria ad non peccandum contra tale præceptum, interdum potest esse speciale beneficium, quod talis occasio impotentiae vel excusationis occurrat, ut quod homo non advertat, vel dormiat, quia fortasse si adverteret, præceptum non impleret. Cumque Deus bene hoc præsciat, potest esse speciale beneficium providentiæ divinæ, non advertere, vel quid simile, juxta illud cum proportionem applicandum: *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus*, Sap. 4.

18. *Quarta assertio.* — *Ad servandum præceptum negativum necessaria est gratia.* — Dico quarto: non solum ad servandum affirmativum præceptum supernaturale, sed etiam ad servandum negativum, eo modo quo esse potest supernaturale circa actus internos, et ut tale servari, necessarium est gratiæ auxilium. Declaratur imprimis assertio: nam duobus modis intelligi potest imponi negativum præceptum. Primo per se, propter solam exclusionem actus pravi, sicut prohibetur fornicatio. Secundo, potest præceptum negativum poni ut consequens seu concomitans præceptum affirmativum; sic enim præcipimur non dissentire rebus fidei, illo eodem præcepto quo præcipimur illas credere, quia ille dissensus magis repugnat illi affirmativo præcepto quam carentia assensus. Unde idem præceptum affirmativum quod obligat ad aliquid agendum, non pro semper, sed certis occasionibus et temporibus, obligat pro semper ad non habendum actum contrarium; ut præceptum confitendi aliquam fidem obligat ut nunquam illam negemus, et præceptum amandi suis temporibus proximum obligat pro semper ut odio non habeatur. In præceptis autem de quibus tunc agimus, scilicet, quæ de actibus mere internis dantur, non inveniuntur supernaturalia præcepta pure negativa, propter rationem supra factam, quod negatio actus, ut sic, non est su-